

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Анотація. У статті показано, що важливим чинником формування національної самосвідомості учнів є вивчення історії рідного краю. Саме з вивчення рідної історії, як зазначав В.О. Сухомлинський, починається усвідомлення високих понять «Батьківщина», «патріотизм». Підкреслено, що систематична і цілеспрямована науково-пошукова робота з історичного краєзнавства сприяє формуванню свідомого громадянина-патріота, здатного до творчості й пошуку. У процесі вивчення історії краю найбільш ґрунтовно розкриваються поняття історичної пам'яті, свідомості, мислення та досвіду, які необхідно формувати саме у молоді.

Ключові слова: патріотизм, рідний край, краєзнавство, наукове дослідження.

Великий педагог-гуманіст Василь Олександрович Сухомлинський розглядав патріотизм як складову духовного життя людини, яка є стрижнем масової свідомості та моральності нації. Неодноразово у своїх роботах В. Сухомлинський стверджував, що «...в житті людини має бути щось найголовніше, що стоїть вище від усіх повсякденних турбот, тривог, пристрастей» [1, с. 513]. І далі: «Ставлення до ідеї Батьківщини як до священного й найдорожчого облагороджує всі людські почуття, зближує, ріднить людей, очищає душі від усього, що принижує гідність» [1, с. 513].

Він радив вчити дітей історії Батьківщини, знайомити з національними героями, видатними особистостями. Такий підхід, вважав педагог, виховує почуття гордості за свій народ, свою країну. Тобто, у дитинстві має сформуватися, на думку Василя Олександровича, «особисте ставлення людини до святих Вітчизни – рідної землі, її свободи та незалежності, честі та гідності, героїчного минулого і величного сучасного нашого народу», [2] народитися почуття обов'язку перед Батьківщиною та тими людьми, які врятували її.

Важливим чинником формування національної самосвідомості учнів є вивчення історії рідного краю. Саме з вивчення рідної історії починається усвідомлення високих понять «Батьківщина», «патріотизм» тощо.

Головне завдання вивчення краєзнавства –

формувати історичне мислення, логіку історичного пізнання та розуміння історичного процесу на конкретних прикладах регіональної, близької учням, історії. Важливу роль краєзнавство відіграє у формуванні історичної пам'яті, яка зберігає джерела історичного процесу і відтворює історичний досвід суспільства. У процесі вивчення історії краю найбільш ґрунтовно розкриваються поняття історичної пам'яті, свідомості, мислення та досвіду, які

необхідно формувати саме у молоді.

Використання краєзнавчого матеріалу є одним із засобів активізації пізнавальної діяльності, заохочення до дослідницької роботи. Знання з краєзнавства збагачують програмовий матеріал.

За період своєї роботи в школі мені разом з учнями вдалося назбирати певний матеріал, який є доповненням до уроків історії та громадянської освіти, він завжди робить урок змістовнішим, цікавішим, жвавішим. Зібраний матеріал оформляємо в наукові роботи в рамках Малої академії наук, краєзнавчих конкурсів. Учні мають змогу вийти за межі підручника, осмислити історичні події і процеси, змінюється роль учителя: учень сам керує освітнім процесом, бо він – дослідник, він – краєзнавець. Науково-дослідницькі роботи з історичного краєзнавства представлені на конкурсі-захисті МАН з 2015 року. Так, нами досліджено тему Голокосту в Добровеличківському районі на

основі архівних матеріалів з краєзнавчого музею та матеріалів усної історії. У 2017 році відбулася етнографічна експедиція селами Добровеличківського району. Учні вивчали особливості будівництва та збереження хат-мазанок. Матеріали експедиції були представлені на Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції у м. Миколаєві.

З 2018 року досліджуємо тему родинних історій Голодомору. Були представлені науково-дослідницькі роботи на Міжнародному міждисциплінарному конкурсі наукових та мистецьких робіт імені Володимира Маняка та Лідії Коваленко. Учень 10 класу Тупчієнко Святослав та учениця 8 класу Кошельнюк Катерина зайняли призові місця та були нагороджені грошовими преміями.

З 2018 року беремо участь у Міжнародному конкурсі з українознавства в м. Києві. П'ять років поспіль учні є його переможцями.

Також, з 2021 року беремо участь у Обласному конкурсі наукових проєктів «Інсайти сьогодення від юних дослідників Кіровоградщини», вихованці представляли роботи, пов'язані з історією рідної школи та розвитком військової медицини на Добровеличківщині. На даний час розпочали великий проєкт, який стане науково-дослідницькою роботою «Районна преса як

джерело вивчення історії рідного краю».

Український народ завжди породжував і породжує людей, здатних бути інтелектом нації. Про багатьох таких світочів нашого народу, дослідників і подвижників, які своїми досягненнями стимулювали «духовний поступ», згадуємо нині, відзначаючи 100-річчя Української революції 1917-1921 рр. Дослідили життя та діяльність нашого земляка – учасника Української революції Данила Лимаренка.

Вивчення історії рідного краю є важливою умовою успішності школярів з формування необхідних предметних компетентностей. Історичне минуле, рідна природа, суспільно-політичне життя і праця є необхідними елементами і предметом краєзнавчої роботи. В.О. Сухомлинський говорив, що треба змалечку прищеплювати любов до Батьківщини, застерігав не вчити говорити про любов до Батьківщини, а навчити любити її. Заняття з рідної історії приносить користь і для самого вчителя, його творчого зростання, підвищення педагогічної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. *Вибрані твори*: в 5-ти т. К. : Радянська школа, 1997. Т. 3. 670 с.
2. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори*: в 5-ти т. К. : Радянська школа, 1976. Т. 2. 630 с.